

Delredovisning av regeringsuppdrag No Hate Speech Movement (Ku2017/00785/DISK) inom ramarna för *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*

Diarienummer: 100/2017
Dokumentnamn: No Hate Speech Movement
Datum: 2020-02-28
Handläggare: Ida Lithell

Innehåll

1. Sammanfattning.....	3
2. Kontaktperson för arbetet	3
3. Syfte.....	3
4. Tidigare erfarenhet av arbete inom fältet.....	4
5. Organisering och styrning	6
6. Målgrupper	7
7. Aktiviteter.....	8
8. Resultat av kartläggningar	11
9. Måluppfyllelse	17
10. Samverkan	20
11. Kompetensutveckling	23
12. Hållbarhet	24
13. Lärande	25
14. Bilagor	26

1. Sammanfattning

Sedan 2013 har Statens medieråd drivit No Hate Speech Movement på uppdrag av regeringen. Uppdraget syftar bland annat till att höja kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga.¹

Med utgångspunkt i myndighetens kunskap om barns och ungas medieanvändning, som är alltmer digital och alltmer fokuserad på bildmediet, har föresatsen under den aktuella perioden varit att stärka målgruppens förmåga att kritiskt värdera information relaterat till bilder i digitala medier. Genom översättning av material till bland annat arabiska och somaliska har myndigheten tillgängliggjort information till unga i åldrarna 15–25 år, födda i ett annat land med annat modersmål. Med avsikt att reducera fientligheter på nätet bland barn och unga har material och verktyg spridits och kommunicerats via myndighetens hemsida, sociala medier, postala utskick samt via extern medverkan av representanter för myndigheten. Fokus i dessa externa sammanhang har i synnerhet varit barns och ungas medieanvändning, med en publik bestående av praktiker och myndighetsutövare med möjlighet att förmedla kunskap och information vidare till målgruppen barn och unga.

Den övergripande målsättningen 2020 är att få en överblick över existerande forskning om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga. Centralt för aktuell period är därmed en internationell forskningsöversikt, vilken tas fram med avsikt att generera förslag på insatser framgent.

2. Kontaktperson för arbetet

Namn, titel: Ida Lithell, projektledare No Hate Speech Movement.

Telefonnummer: 076–5051462.

E-postadress: ida.lithell@statensmedierad.se.

3. Syfte

Engagemanget för människors lika värde och tillgång till rättigheter och möjligheter är och har varit stort i Sverige. När allt fler vittnar om ett hårdnande samhällsklimat måste vi ta vara på den kraft och möjlighet till förändring som det engagemanget bär på. Ungdomar är en särskild målgrupp för det arbetet.

Stycket är hämtat ur förordet till det regeringsbeslut om en nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som presenterades i november 2016. Planen är ett verktyg för att förebygga och motverka rasism och polarisering i samhället samt för att skapa förutsättningar för ett solidariskt och sammanhållet Sverige. Det övergripande målet är ett strategiskt, effektivt och samlat arbete. Planen utgör en grund och en inriktning för arbetet mot rasism och hatbrott inom de särskilt viktiga strategiska områden som regeringen identifierat: mer kunskap, utbildning och forskning; förbättrad samordning och uppföljning; civila samhället: ökat stöd och fördjupad dialog; förstärkt förebyggande arbete på nätet; ett mer aktivt rättsväsende. Här skrivs

¹ Regeringen använder begreppet liknande former av fientlighet i betydelsen ideologier, uppfattningar eller värderingar som ger uttryck för fientlighet mot människor som uppfattas bryta mot samhällets normer. Det kan ta sig uttryck i till exempel sexism, homofobi, bifobi, transfobi och funkofobi.

No Hate Speech Movement fram som en insats i arbetet under rubriken *Strategiskt område: Ett förstärkt förebyggande arbete på nätet*.²

I regeringsuppdrag Ku2017/00785/DISK, *Uppdrag till Statens medieråd om kampanjen No Hate Speech Movement* daterat den 16 mars 2017, hänvisar regeringen till barns och ungas ökande behov av medie- och informationskunnighet (MIK). Som skäl till beslutet uppger regeringen att medieanvändningen bland barn och unga ökar för att samtidigt gå ned i åldrarna.³ Vidare fastslås följande i regeringsbeslutet: *Budskap som ger uttryck för rasism och liknande former av fientlighet som tidigare uttrycktes i extrema sammanhang framförs numera i sociala medier och kommentarsfält, vilket gör att genomslaget blir större*.⁴ Även Statens medieråds undersökning visar på liknande resultat. I jämförelse med tidigare studier uppger fler unga att de utsatts för elakheter och mobbning på nätet. Gruppen unga med psykiska funktionsnedsättningar anger i högre grad än genomsnittet att de har utsatts.⁵

Genomförandet av No Hate Speech Movement ska ske i syfte att höja kunskapen om rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga. Det ska även syfta till att stärka barns och ungas förmåga att använda sin yttrandefrihet och respektera mänskliga rättigheter och jämställdhet samt stimulera till kritiskt tänkande vid användning av medier. Statens medieråd ska se till att kampanjen når bland andra barn och unga med kognitiva och intellektuella funktionsnedsättningar. I enlighet med regeringsbeslutet ska myndigheten i genomförandet av uppdraget på lämpligt sätt inhämta kunskap och erfarenheter från relevanta aktörer samt tillämpa ett jämställdhetsperspektiv.

Uppdraget har årligen delredovisats i mars 2018–2020 och ska slutredovisas senast den 16 november 2020 med en ekonomisk redovisning inlämnad senast den 6 mars 2021.⁶

4. Tidigare erfarenhet av arbete inom fältet

Statens medieråd producerar och sprider information samt ger vägledning om medie- och informationskunnighet och ska enligt sin instruktion även "... verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Myndigheten ska följa medieutvecklingen när det gäller barn och unga samt sprida information och ge vägledning om barns och ungas mediesituation".⁷

² Se bilaga till beslutsärende 5, *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*.

³ Användningen av sociala medier har ökat i samtliga åldersintervall under hela den tid *Ungar & medier*-studierna genomförts. Ökningen har mattats av de senaste åren, mycket beroende på att nivåerna bland de två äldre åldersgrupperna är så pass höga att de helt enkelt inte kan öka mycket mer (13–16: 95 %, 17–18: 97 %). *Ungar & medier 2019*, s. 10.

⁴ Se regeringsbeslut Ku2017/00785/DISK.

⁵ Med utgångspunkt i Statens medieråds data går det inte att säga om ökningen beror på att tonen på nätet blivit hårdare eller om beteenden som tidigare inte uppfattats som kränkande nu gör det, en slags metoo-effekt. *Ungar & medier 2019*, s. 10 och 57.

⁶ Se regeringsbeslut Ku2017/00785/DISK samt *Regeringsbrev för budgetåret 2020 avseende Statens medieråd*.

⁷ Förordning (2019:1923) med instruktion för Statens medieråd. Myndigheten ska även fastställa åldersgränser för film som är avsedd att visas för barn under 15 år enligt lagen (2010:1882) om åldersgränser för film som ska visas offentligt.

Efter flertalet genomförda uppdrag har myndigheten god erfarenhet av arbete inom fältet. Information om de genomförda uppdragen följer nedan.

Tidigare regeringsuppdrag

Den 5 juni 2013 beslutade regeringen att ge Statens medieråd i uppdrag att genomföra Europarådets kampanj No Hate Speech Movement till den 15 augusti 2014 med målsättningen att höja kunskapen om främlingsfientlighet, sexism och liknande former av intolerans på internet hos barn och unga (A2013/2317/DISK⁸).

Den 20 mars 2014 beslutade regeringen att förlänga uppdraget till den 31 december 2014, denna gång med särskilt fokus på främlingsfientlighet online samt spridning av kampanjen i externa kanaler (A2014/1205/DISK⁹). Myndigheten genomförde bland annat interaktiva utbildningar för bloggare och moderatorer kring rättigheter, skyldigheter och ansvar på digitala forum.

Den 25 juni 2015 förlängdes uppdraget en andra gång för att även omfatta insatser för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Genom uppdraget skulle myndigheten särskilt nå barn och unga med kognitiva och intellektuella funktionsnedsättningar (Ku2015/01869/D¹⁰). Syftet med uppdraget var att förebygga rasism, sexism, främlingsfientlighet och andra former av intolerans genom att stärka barns och ungas medie- och informationskunnighet. Under programperioden tog myndigheten bland annat fram det pedagogiska materialet *Propaganda och bilders makt* i samverkan med Konstfack och Forum för levande historia för att öka kunskapen om stereotypa bilder, propaganda och åsiktsbubblor i ett demokratistärkande syfte.

I samarbete med projektet Nätkoll och riksförbundet Attention genomförde myndigheten en kvantitativ datainsamling om medieanvändningen hos barn och unga med kognitiva funktionsnedsättningar. Myndighetens analys av resultaten låg till grund för rapporten *Mer, oftare och längre tid: Så gör barn och unga med NPF på nätet*, där medievanorna hos barn 13–16 år med kognitiva funktionsnedsättningar jämförs med medieanvändningen hos riksgenomsnittet bland barn i samma ålder (baserat på data från *Ungar & medier 2015*).

Uppdraget tog slut den 10 februari 2017.

Den 30 juni 2016 beslutade regeringen att ge Statens medieråd i uppdrag att kartlägga skyddet av barn och unga på internet vad avser rasism, liknande former av fientlighet, hatbrott och extremism (Ku2016/01671/DISK¹¹). Enligt uppdraget skulle kartläggningen omfatta offentliga aktörers och civilsamhällets åtgärder på området samt de självregleringsåtgärder som leverantörerna av sociala medier genomför. Syftet med uppdraget var att utgöra ett första steg på vägen mot framtida åtgärder och insatser för att ytterligare förbättra och öka skyddet av barn och unga.

Kontinuiteten i uppdragen har bidragit till att Statens medieråd byggt upp en omfattande kunskapsbank av lärresurser, fakta och information samt etablerat direktkanaler till målgruppen nära barn-professionella via myndighetens sociala medier.

⁸ Uppdrag att genomföra Europarådets kampanj No Hate Speech Movement i Sverige.

⁹ Uppdrag att förlänga kampanjen No Hate Speech Movement och att genomföra särskilda insatser mot främlingsfientlighet.

¹⁰ Uppdrag till Statens medieråd att utveckla och förlänga kampanjen No Hate Speech Movement.

¹¹ Uppdrag till Statens medieråd att kartlägga skyddet av barn och unga på internet vad avser rasism, liknande former av fientlighet, hatbrott och extremism.

5. Organisering och styrning

Statens medieråd har haft uppdrag med särskild finansiering inom No hate-uppdraget sedan 2013. Myndigheten har inte belastat kostnader för egen personal (lönekostnader) på det särskilda sakanslaget (utgiftsområde 13 Jämställdhet och nyanlända invandrades etablering, anslaget 2:2 Åtgärder mot diskriminering och rasism, mm, ap.10 *Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*). Statens medieråd har därför medfinansierat uppdraget då alla personalkostnader har belastat myndighetens ramanslag (utgiftsområde 17, Kultur, medier, trossamfund och fritid, 11:4, ap 1). Detta innebär att myndigheten har gjort prioriteringar i verksamheten för att kunna arbeta med uppdraget.

Under 2019 har Statens medieråd genomgått en verksamhetsjustering, vilket innebär att organisationen har ställts om från den tidigare avdelningsuppdelningen med tre verksamhetsområden till en projektorganisation. Den nya organisationen gäller per den 1 september 2019. Anledningen till omställningen är bland annat att:

- a) stärka samarbetet mellan olika kompetenser inom myndigheten,
- b) minska antalet arbetsledande chefer,
- c) förkorta tidigare långa beslutsvägar, samt
- d) flytta ansvaret så nära verksamheten som möjligt.

Myndighetens direktör blev i samband med omorganisationen projektägare för regeringsuppdraget och myndighetsledningen utgjorde projektets styrgrupp. Det operativa arbetet har bedrivits av två projektmedarbetare som i olika perioder innehåft projektledaransvar. Projektmedarbetarna har varit desamma under perioden 2017 – 2019. Under 2019 har medarbetarna i projektet arbetat tillsammans motsvarande uppskattningsvis en årsarbetskraft. De snabbare beslutsvägarna har efter omorganisationen bland annat resulterat i ett tätare samarbete med myndighetens forskare. Myndighetens övriga sakkunniga har bidragit med expertis inom sina respektive områden. Information till övriga medarbetare har förmedlats regelbundet vid myndighetens veckomöten. Alla beslut som fattats i projektet har dokumenterats och förankrats hos styrgruppen.

Statens medieråd bedömer att finansieringen inte varit tillräcklig för att både kunna genomföra utåtriktade, kostnadsdrivande aktiviteter och bekosta löner för myndighetens personal som sysselsatts i uppdraget.

I myndighetens verksamhetsplan för 2019 finns följande aktiviteter:

- No hate-kampanjen, Q2.
- Metodmaterial Modern mytbildning¹², Q2.
- Ytterligare aktiviteter under planering.

Efter att det interna omställningsarbetet nu är genomfört kan myndigheten återuppta annat utvecklingsarbete. Detta kan till exempel innebära särskilda utbildningsinsatser för att motverka exempelvis rasism.

Inga frågor rörande rasism och/eller hbtq-fobi togs upp i den senaste myndighetsdialogen.

¹² Arbetsnamn på den lärresurs som sedermera fick titeln *Bilder och verkligheter*.

6. Målgrupper

Slutmålgrupp för No Hate-uppdragets insatser är barn och unga upp till 25 år. Myndigheten har bedömt att effektivitet bäst nås genom att rikta insatserna till målgruppen vidareförmedlare, som nära-barn-professionella och vårdnadshavare.¹³

Av myndigheten utförd direktkommunikation med målgrupp

Myndigheten har bland annat deltagit i följande:

- ✓ Paneldeltagande vid Forum för levande historias konferens för offentliganställda om arbete mot rasism under rubriken *Kunskap som redskap för att motverka rasism*. Antal deltagare: 240 offentliganställda.
- ✓ Workshops för pedagoger på Vetenskapsfestivalen med fokus på grunderna i medie- och informationskunnighet. Myndighetens direktör höll även ett föredrag med titeln *Behöver vi ett medieborgarmärke?* Antal deltagare: Cirka 150, främst pedagoger.
- ✓ Webinarium arrangerat av Brottsförebyggande rådet med titeln *”Ungdomars brott och utsatthet på nätet”*. Syftet med webinariet var att sprida kunskap om kränkningar och hot på nätet för målgruppen unga samt information om hur myndigheter och lokala verksamheter hanterar frågan. Antal visningar: 447.
- ✓ Paneldeltagande vid rikskonferens arrangerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor med fokus på hur unga kan få inflytande och möjlighet att påverka demokratiska processer. Antal deltagare: 78 åhörare.
- ✓ Föreläsning i virtuellt klassrum för studenter på lärarutbildningen vid Högskolan i Borås med fokus på No Hate-uppdragets pedagogiska material. Antal deltagare: 14 studenter.
- ✓ Seminarier och intervjuer på Bokmässan (se även under Aktiviteter).
- ✓ Utställningen *Det resande demokratilabbet*, som bygger på *Propaganda och bilders makt* och togs fram av Arbetets museum med stöd av myndigheten. Projektet har en löptid mellan 1 april 2018 till maj 2020 och en målsättning att nå 30 folkbibliotek under 2018–2019. Vid årsskiftet 2018/2019 hade 78 bibliotek bokat utställningen. Under 2019 förevisades utställningen för ytterligare 28 bibliotek, gymnasium och museum (se mer under rubriken Måluppfyllelse).
- ✓ Föreläsning under SiteVisiondagarna med fokus på myndighetens webbplats och verksamhet. Antal deltagare: Cirka 30.
- ✓ Föreläsning i Piteå under konferens för lärare om medie- och informationskunnighet och filmpedagogik, arrangerad av Filmpool Nord. Antal deltagare: 50 pedagoger och rektorer.

¹³ Se mer om målgrupper under Lärande.

- ✓ Föreläsningar på temat *Bildberättande & konsten att läsa bilder för målgruppen allmänhet och pedagoger* tillsammans med *Föreningen Läsrörelsen*, ett landsomfattande projekt om vikten av och konsten att läsa bilder ur ett pedagogiskt, analytiskt och konstnärligt perspektiv. Antal deltagare: 120, i huvudsak pedagoger.
- ✓ Paneldeltagande vid Internetstiftelsens serie *Din data och din demokrati* under rubriken *Post-Truth, Fake News, and Democracy: A Panel Discussion*. Antal deltagare på plats: Cirka 50.
- ✓ Utskick av material efter inkomna förfrågningar till myndigheten.

7. Aktiviteter

I syfte att nå målgruppen vidareförmedlare har Statens medieråd inom ramarna för uppdraget prioriterat att ta fram relevanta pedagogiska resurser och sprida dem. Arbetet tar sitt avstamp i kunskap om barns och ungas medieanvändning i vardagen och barns och ungas egen upplevelse av effekterna. Arbetssättet omfattar såväl intern som extern kvalitetssäkring, referensgrupper och stundom bistånd av myndighetens vetenskapliga råd. Även myndighetens insynsråd har fungerat som rådgivare.

Bilder och verkligheter – visuell gemenskap på nätet

Det pedagogiska materialet *Bilder och verkligheter – visuell gemenskap på nätet* är tredje delen i undervisningsmaterialet *Bild är ett språk*.¹⁴ Syftet med del tre är att öka elevernas förståelse för hur bilder kan laddas med betydelse och hur denna betydelse kan variera beroende på mottagare och kontext. Målet är även att öka förståelsen för hur bildspråk och bilders funktion kan utnyttjas av avsändare för att förmedla antidemokratiska och rasistiska budskap.¹⁵

Bilder och verkligheter utgörs av lärarhandledning, övningar och elevmaterial och riktar sig till pedagoger inom grund- och gymnasieskola. Materialet lämpar sig för ämnena svenska, samhällskunskap och bild men passar även bra för ämnesövergripande arbete.

Produktion

I förarbetet med *Bilder och verkligheter* tog myndigheten fram en förstudie och en fältstudie med syfte att ge underlag till metodmaterialet. Förstudien består av en nulägesanalys och en intresseanalys. Fältstudien utfördes dels som en kvantitativ enkätundersökning med totalt elva skolklasser från mellanstadiets årskurs fem till gymnasiet tredje år, dels i form av kvalitativa djupintervjuer med pedagoger i samhällskunskap, bild, historia och religion. Fokus i bägge fallen låg på bild som berättande medium.

Materialet har granskats av sakkunniga i en extern samverkansprocess. Följande perspektiv har beaktats:

- Yttrandefrihet/mänskliga rättigheter/demokrati
- Inkludering
- Pedagogik

¹⁴ Den första delen utgörs av *Propaganda och bilders makt* och den andra av *Könsnormer i bildspråket*.

¹⁵ Se *Digitalt slagfält*, Totalförsvarets forskningsinstitut.

- Representation

Spridning

Bilder och verkligheter förhandslanserades på Bokmässan i september och lanserades i november. Inlägg om materialet utgjorde del av den julkalender myndigheten publicerade i sociala medier mellan 1–24 december.

Låt oss prata om det

Konceptet *Låt oss prata om det* togs fram för att illustrera hur pedagoger kan använda sig av den kunskapsbank som myndigheten byggt upp inom ramarna för uppdraget. Konceptet bygger på möjligheten att skapa utrymme för att anonymt ställa frågor som annars inte skulle ha kommit fram. Med stöd av myndighetens utbildningsmaterial kan sedan de anonyma frågorna lyftas i en större diskussion i ett klassrum. Den anonymitet som den digitala kommunikationen kan erbjuda kan användas som ett verktyg för att få igång samtal – inte som något att gömma sig bakom. Inom konceptet finns stöd i form av konkreta tips till pedagoger som vill arbeta med frågorna.

Produktion

I samband med projektets start genomfördes en fokusgruppsession för att samla insikter från målgruppen pedagoger. Inom konceptet skapades sex korta filmer som publicerades i myndighetens digitala kanaler.

Spridning

Filmerna lanserades vid slutet av vårterminen samt vid höstterminens start. De visades även i myndighetens monter på Bokmässan. Inlägg om materialet utgjorde del av den julkalender myndigheten publicerade i sociala medier mellan 1–24 december. Filmerna har 123 753 visningar på Facebook.

Bokmässan 2019

Medievetenhet var ett övergripande tema på 2019 års bokmessa. Statens medieråd deltog som partner i det aktuella temat inom ramarna för regeringsuppdraget att utveckla former för en förstärkt samverkan av insatser för MIK. Övriga partners var Utbildningsradion, Västra Götalandsregionen, Lärarförbundet, Svensk biblioteksförning och kommittéen Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet.

Följande aktiviteter arrangerades och genomfördes inom No Hate-uppdraget under Bokmässans fyra dagar:

- ✓ Gymnasieungdomar bjöds in till myndighetens monter där de erbjöds arbetsplatser och expertkunskap för publicering av artiklar. Totalt arbetade cirka 60 elever från samhällsvetarprogrammet media/beteende och fyra lärare i montern. Eleverna bidrog med frågor och reflektioner av betydelse för myndighetens arbete. 13 artiklar publicerades om myndighetens verksamhet; sju om hat och hot på nätet, fyra om åldersgränser på film och två om rapporten *Ungar & medier*.
- ✓ Inspelning av *Medieborgarpodden*, som tagits fram i syfte att bygga kunskap i ämnet MIK för att öka förståelsen för och kunskaper om mediernas roll och påverkan i ett demokratiskt samhälle.¹⁶

¹⁶ Följande avsnitt av *Medieborgarpodden* har relevans för No Hate-uppdraget: 5, 6, 9 och 10.

- ✓ Intervju med ordförande för Europarådets kommitté för ungdomsfrågor för att synliggöra No Hate Speech Movement ur ett europeiskt perspektiv.
- ✓ Seminarier och föreläsningar på den gemensamma ytan för tema *Medievetenhet* och i Statens medieråds monter.
- ✓ Utdelning av cirka 2 000 publikationer som tagits fram inom uppdraget, till exempel broschyren *Inte okej* och handouts för *Bilder och verkligheter*, *Propaganda och bilders makt*, *Könsnormer i bildspråket* och *Digitala medier på föräldriska*.
- ✓ Interaktivitet i form av ett No Hate-bås i montern, med syfte att åskådliggöra hur pedagoger kan arbeta med konceptet *Låt oss prata om det* (se ovan). Besökarna fick möjlighet att besvara frågan: *Vilka utmaningar ställs du inför i samband med dina elevers/barns nätanvändning?* med avsikt att skapa en interaktivitet på plats.

Spridning

Under Bokmässan arrangerade Statens medieråd totalt 54 programpunkter. Mässan besöktes av 86 132 personer. 49 artiklar skrevs om myndigheten kopplat till mässan, räckvidden för dessa var 2 400 000 potentiella läsare.¹⁷ Seminarier spelades in av UR Samtiden och sändes på SVT. En mängd inlägg producerades i sociala medier, nyheter publicerades på statensmedierad.se och i Bokmässans kanaler. En debattartikel publicerades i Göteborgs-Posten.

Digitala medier på föräldriska - uppdatering

Under året gjordes en uppdatering av *Digitala medier på föräldriska* med statistik från bland annat *Ungar & medier 2019*. Inaktuella avsnitt om digitala plattformar byttes ut för att ersättas av aktuella.

Digitala medier på föräldriska, som ursprungligen togs fram 2018, består av elva snabbguider för målgruppen vårdnadshavare med syfte att ge ökad kunskap om ungas vardag på nätet. Snabbguiderna beskriver ett antal olika digitala medier och hur ungdomar använder de olika plattformarna för att kommunicera. De tar också upp vilka skyldigheter och rättigheter användarna har juridiskt, vilka personuppgifter som sparas och hur man gör om man vill lämna ett socialt nätverk. Materialet innehåller även förslag på frågor att ha som underlag för samtal med barn om deras medievardag.

För att kvalitetssäkra materialet togs det fram i samverkan med fyra klasser i årskurs 5 och 6. Eleverna fick besvara en enkät med syfte att få fram underlag för vad barn anser att deras föräldrar bör veta om sociala medier.

Spridning

Under 2019 var snabbguiden för TikTok den undersida som drog mest trafik på webbplatsen statensmedierad.se.¹⁸ De uppdaterade snabbguiderna publicerades i slutet av februari 2020.

¹⁷ Medierapport Statens medieråd 2019, Meltwater, s. 12.

¹⁸ Se bilaga: Statistik No Hate Speech Movement 2019: Webbplatsen statensmedierad.se samt sociala medier.

Översättning Inte okej

För att tillgängliggöra material till målgruppen unga 15–25 år, födda i ett annat land med annat modersmål, eller deras vårdnadshavare, har myndigheten låtit översätta broschyren *Inte okej* till arabiska, dari, somaliska och spanska. Intentionen är dels att broschyren ska vara stärkande för den som vill motverka hat eller hot på nätet eller ser någon annan utsättas, dels kunskapshöjande för den som söker information om vad som kan vara olagligt i den digitala vardagen. Här listas de vanligaste brotten som kan kopplas till hat och hot på nätet.

Myndighetens bedömning är att broschyren fyller en kunskapslucka då material om ämnet på de aktuella språken hittills saknats.¹⁹

Spridning

Översättningarna publicerades och lanserades i myndighetens digitala kanaler på *Safer Internet Day* den 11 februari 2020. Statens medieråd uppmärksammade dagen genom att tipsa vårdnadshavare, pedagoger och andra nära-barn professionella om pedagogiska verktyg och kunskapsunderlag som rör barns och ungas medieanvändning.²⁰ I statistiken för webbplatsen statensmedierad.se framkommer en relativt liten minskning för materialet. De översatta versionerna bör dock generera ökad trafik.

8. Resultat av kartläggningar

Under innevarande period har myndigheten genomfört fem kartläggningar relaterade till uppdragets syfte och målsättning. Den stora satsningen under uppdragsperioden är beställningen av en forskningsöversikt som tas fram av sakkunniga på området nätmobbning bland barn och unga (se även under Lärande).

Nedan följer en redogörelse för genomförda kartläggningar.

Ungar & medier 2019

I september publicerades och lanserades tre rapporter med data från myndighetens biennala statistiska undersökning: *Ungar & medier 2019*, *Småungar & medier 2019* samt *Föräldrar & medier 2019*. En fjärde rapport med den preliminära titeln *Ungar, medier & hälsa* publiceras under 2020. *Ungar & medier* är landets största undersökning av barns och ungas medievanor och har genomförts vartannat år sedan starten 2005.

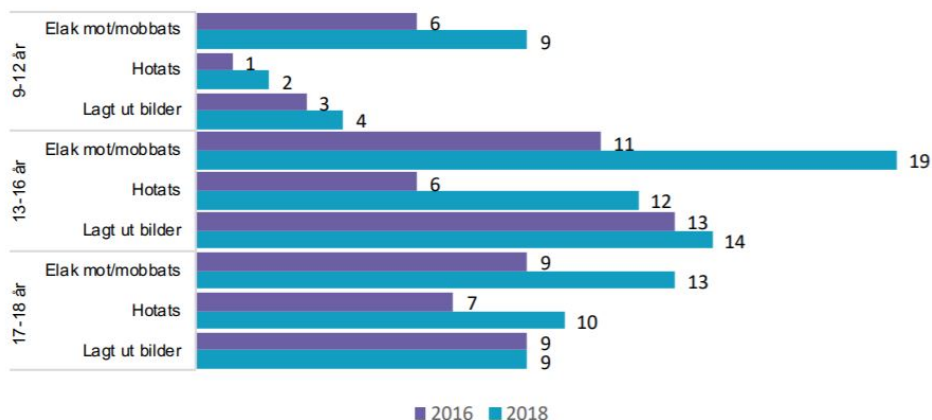
Ungar & medier 2019 visar att ungas användning av sociala medier ökat kraftigt under senare år. Sedan 2012 har andelen som använder sociala medier mer än tre timmar/dag mer än fördubblats i de båda äldsta grupperna och fyrdubblats bland 9–12. Med ökad exponering i sociala medier följer också en ökad risk att utsättas för otrevligheter, vilket visar sig i den senaste undersökningen. I nästan alla kategorier och åldersgrupper ökar andelarna som utsatts med

¹⁹ I Sverige finns ingen officiell språkstatistik. Språkurvalet baserades bland annat på uppgifter från Skolverket: ”Det vanligast förekommande språket, både avseende berättigade till och deltagande i modersmålsundervisning, är arabiska. Drygt 77 400 elever är berättigade till modersmålsundervisning i arabiska och knappt 54 600 deltar. Somaliska är det näst vanligaste språket med drygt 21 100 berättigade till modersmålsundervisning och knappt 16 100 deltagare”. *Elever och skolenheter i grundskolan läsåret 2018/19*, Skolverket, s. 10. Till grund för språkurvalet ligger även det urval som gjorts av Youmo, en del av UMO.se, ungdomsmottagningen på nätet, som översatt material till arabiska, dari, somaliska och tigrinja. Spanska prioriterades på grund av språkets utbredning.

²⁰ EU-initiativet Safer Internet Day har sedan 2004 lyfts av organisationer och företag i olika länder med syfte att främja ett säkrare internet, med särskilt fokus på barn och unga.

någon/några procentenheter, jämfört med 2016 års undersökning.

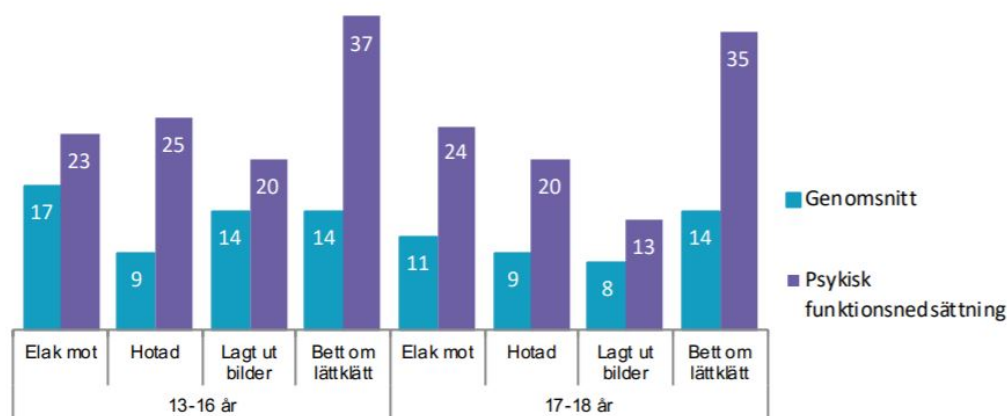
Under det senaste året, har du råkat ut för att: (%)

Källa: Ungar & medier 2019, s. 11.

Gruppen unga med psykiska funktionsnedsättningar anger i högre grad att de har utsatts än genomsnittet. 13–16 och 17–18 med psykiska funktionsnedsättningar svarar i högre utsträckning att de råkat ut för samtliga händelser som elakhet/mobbning, hot och lagt ut bilder. Här rör det sig om markanta skillnader, vilka framgår av diagrammet nedan. Resultatet bekräftar bilden att barn och unga med psykiska funktionsnedsättningar är mer utsatta på nätet i detta avseende, eller i vilket fall upplever en större utsatthet, vilket konstaterats i tidigare undersökningar.

30 c. Under det senaste året, har du råkat ut för att? Psykisk funktionsnedsättning: (%)

Källa: Ungar & medier 2019, s. 57.

Metod

Ungar & medier 2019 omfattar ett riksrepresentativt urval av barn och unga 0–18 år. Underlaget för rapporten består av två olika enkäter som sändes ut till 2 000 barn 9–12 år och 2 999 barn 13–18 år. Datainsamlingen genomfördes under hösten och vintern 2018 av Statistiska centralbyrån på uppdrag av Statens medieråd.

Spridning

Under 2019 har redaktionella medier främst uppmärksammat Statens medieråd i samband med myndighetens rapporter. *Ungar & medier 2019* har fått högst exponering med totalt 210 artiklar med en räckvidd på 60 miljoner potentiella läsare.²¹ Inlägg om rapporten utgjorde del av den julkalender myndigheten publicerade i sociala medier mellan 1–24 december. Totalt har åtta inlägg med rörligt material baserade på rapporten publicerats på Facebook. Dessa har fått 15 393 visningar.

Ung opinion

För att fördjupa kunskaperna om barns och ungas utsatthet på nätet har myndigheten ställt frågor till åldersgruppen 13–26 år.

Fakta från rapporten

- 17 % uppger att de blivit hotade ansikte mot ansikte under det senaste året. Killar i åldersgrupp 23–36 år uppger i störst utsträckning att de har blivit hotade ansikte mot ansikte (27%), jämfört med övriga.
- Var tionde uppger att de blivit utsatta för elakheter/mobbning via sociala medier (12%) under det senaste året.
- 20 % har undvikit att säga vad de tycker i sociala medier med hänvisning till risken att utsättas för hat.
- Störst andel tycker att det är allvarligt att själv bli utsatt för hat ansikte mot ansikte (82%), jämfört med de övriga situationerna som presenterades.

Källa: *Ung opinion*.

Metod

1000 intervjuer samlades in via telefonintervjuer med ett slumpmässigt urval draget från statens personadressregister (SPAR-urval). Åldersgrupp 13–15 år har kontaktats via föräldrar, för godkännande före deras medverkan (i enlighet med branschetiska regler, ESOMAR). Undersökningen genomfördes under perioden 28 oktober – 20 november av *Ung opinion* på uppdrag av Statens medieråd. 22

Spridning

Med avstamp i resultatet från bland annat denna studie kommer Statens medieråd under 2020 att publicera en artikelserie inom ramen för *No Hate Speech Movement*. Resultatet kommer även ligga till grund för en forskningsöversikt inom området hat och hot på nätet bland barn och unga (se även under Lärande).

²¹ *Medierapport Statens medieråd 2019*, Meltwater, s. 5.

²² *Ung opinion* är en undersökning från Kantar Sifo.

Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning

2016 inleddes ett samarbete mellan Statens medieråd och forskare vid Linköpings universitets Institution för samhälls- och välfärdsstudier. Syftet var att göra en kvantitativ datainsamling om tonåriga särskoleelevers medievanor för att sedan jämföra dessa med riksgenomsnittets medieanvändning så som denna framstår i *Ungar & medier*. Denna grupp är alltför liten för att fångas upp av nationella undersökningar med obundet slumpmässigt urval, som exempelvis *Ungar & medier*, varför en riktad datainsamling behövde göras. Rapporten publicerades i februari och riktar sig till vuxna som i sin stödfunktion är i behov av faktaunderlag.

Fakta från rapporten

Studien visar att särskoleelevernas användning av sociala medier bland 13–16-åringar med intellektuell funktionsnedsättning är betydligt lägre (44 %) än hos riksgenomsnittet (92 %). Trots detta är de mer utsatta för mobbning och elakheter. 24% av de unga med intellektuell funktionsnedsättning uppger att de råkat ut för att någon varit dum mot dem i mobilen eller via nätet. 2016 var siffran för riksgenomsnittet 11%.²³ I båda grupperna är flickor mer utsatta än pojkar.

När Statens medieråd publicerade *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning* skrev myndighetens direktör följande, avseende hur resultatet kan tolkas och möjliga åtgärder framåt:

Oavsett hur vi går vidare väcker slutsatserna viktiga frågor för såväl föräldrar som professionella som arbetar med dessa unga. Frågor vi behöver arbeta vidare med – om inte medieutvecklingen ska bidra till att vissa obemärkt stängs ute. Vi vill att alla ska kunna delta på sina villkor och fortsätter därför identifiera och rikta strålkastarljuset på obalanser. Utan det arbetet riskerar vissa ungas fri- och rättigheter att beskäras i det tysta.

Metod

Totalt har 114 ungdomar av 318 besvarat enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 36,2 %. Då det inte finns några register att tillgå där ungdomar med intellektuella funktionsnedsättningar kan sökas ut skedde urvalet via ett stratifierat urval av fyra kommuner i två län med särskoleenheter. Eftersom jämförelsedata i *Ungar & medier*-undersökningen endast omfattar unga upp till och med 18 års ålder, uteslöts samtliga särskoleelever över 18 år, vilket resulterade i ett nettounderlag om 95 informanter i åldern 13–18 år, 59 % pojkar och 41 % flickor.²⁴ Datainsamlingen genomfördes år 2016–2017 av doktorand och forskare vid Linköpings universitet på uppdrag av Statens medieråd.

Inom gruppen finns stora variationer avseende graden av funktionsnedsättning, varför det är svårt att dra några generella slutsatser. Mer kunskap behövs om gruppens förutsättningar och

²³ Här används en siffra från 2017 års *Ungar & medier* med anledning av studien tidsmässigt ligger närmre *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning*. För 2019 års *Ungar & medier* gäller siffran 19 %, vilket framgår av diagrammet ovan.

²⁴ Eftersom ålder är en av de faktorer som har störst betydelse för ungas medieanvändning, har analyserna genomförts i enlighet med åldersindelningen i *Ungar & medier*: en grupp bestående av unga 13–16 år (60 individer) och en grupp med unga 17–18 år (35 individer). *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning*, Statens medieråd, s. 5.

vilka insatser som krävs för att en redan utsatt grupp ska kunna delta i det samtida informationssamhället på samma villkor som alla andra.

Studien är den första i sitt slag i landet. Den har därför värde som kunskapsstillskott till ett tidigare utforskat område. Sammantaget bedömer myndigheten att den tillför ny och värdefull kunskap när det gäller barns och ungas medieanvändning och att dess omvärldsanalys identifierar kunskapsluckor.

Spridning

För att lansera studien *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning* tog myndigheten bland annat fram en kortare film som publicerades i slutet av januari. På Facebook har filmen fått 471 visningar. Rapporten genererade 70 artiklar med en räckvidd på 3 miljoner potentiella läsare²⁵.

Översättning av *Medieanvändningen bland unga med intellektuell funktionsnedsättning*

Myndigheten lät översätta rapporten *Medieanvändning bland unga med intellektuell funktionsnedsättning* till engelska mot bakgrund att fältet idag är svagt beforskat. Detta är den första kvantitativa kartläggning som gjorts på området.

Spridning

Eftersom rapporten publicerades under 2019 men lanseras tillsammans med fler översättningar under 2020 är det myndighetens bedömning att det är relevant att redovisa det faktiska utfallet först i en kommande redovisning.

Ungas anmälningar av hat och hot i sociala medier 2019

Rapporten *Ungas anmälningar av hat och hot i sociala medier 2019* är en populärvetenskaplig rapport riktad till allmänheten som är en uppföljning av den rapport med samma namn²⁶ som publicerades 2018. Rapporten, som lanserades 20 maj, beskriver i vilken utsträckning 15–18-åringar anmält hot eller hat på internet, på vilken plattform detta inträffade, till vem man anmälde, hur svårt det var att anmäla, hur anmälan hanterades, vad anmälningen gällde samt hur detta förändrats över tid sedan den första mätningen gjordes 2017.

Myndigheten har två gånger tidigare genomfört statistiska datainsamlingar bland 15–18-åringar för att kunna ge en beskrivning av hur anmälningar av hat och hot behandlas av polisen och de sociala medietjänsterna. Den första genomfördes hösten 2016. För att kunna se potentiella förändringar över tid gjordes uppföljande mätningar hösten 2017 och 2018.

Rapporten visar att antalet unga som säger sig ha anmält hat och hot har ökat över tid. Det är också ökade andelar som uppger att anmälan gällt rasism eller sexism.

Fakta från rapporten

- Andelen unga som har anmält hot och hat till sociala medietjänster har ökat sedan 2016. Då hade 8 % anmält något riktat mot dem själva och 17 % något riktat mot en annan person. 2018 var motsvarande siffror 14 % och 26 %.
- Anmälningar för sexism/sexuella trakasserier har ökat från 5,8 % 2016 till 9,0 % sedan 2016 och anmälningar för rasism från 6,4 % till 11,8 %.

²⁵ *Medierapport Statens medieråd 2019*, Meltwater, s. 10.

²⁶ Dock utan årtal 2019.

- Det går inte att uttala sig om ökningen beror på att nätklimatet blivit råare, anmälningsbenägenheten högre eller om det helt enkelt blivit enklare att anmäla.
- Flickor anmäler oftare sexism/sexuella trakasserier (9,8 %) än pojkar (5,9 %). Pojkar anmäler oftare hot (19,0 %) än vad flickor gör (10,1 %)
- Endast 29 % vet om deras anmälningar riktade till sociala medietjänster lett till någon åtgärd. Motsvarande siffra för polisanmälningar är 55 %.

Källa: Ungas anmälningar av hat och hot i sociala medier 2019.

Metod

Den första datainsamlingen pågick 7–24 oktober 2016 och bestod av 4 873 respondenter. Den andra genomfördes 4 oktober–15 november 2017 med 2 691 respondenter och den tredje 5 oktober–11 november 2018 med 3832 respondenter.²⁷ Datainsamlingen genomfördes av Ungdomsbarometern på uppdrag av Statens medieråd.

Spridning

Rapporten genererade 13 artiklar med en räckvidd på 800 000 potentiella läsare.²⁸

Nyhetsens behag – svenska barns och ungdomars nyhetsanvändning

I sociala medier är de ungas nyhetsanvändning inbäddad i privata och sociala relationer och sammanhang. För att förstå hur och varför ungdomar delar och kommenterar nyheter – eller inte gör det – behöver man beakta den sociala aspekten av nyhetsanvändningen.

I juni publicerade myndigheten *Nyhetsens behag*, en rapport som beskriver svenska barns och ungdomars nyhetsanvändning. Genom en kombination av kvantitativa och kvalitativa metoder undersöktes hur unga i åldrarna 9–18 år uppfattar vad nyheter egentligen är, när, hur och varför de tar del av nyheter, själva delar och kommenterar nyheter – eller inte gör något av detta.

Nyhetsanvändningen i rapporten beskrivs mot bakgrund av ålder och socioekonomiska förutsättningar. Ambitionen är att påvisa likheter och skillnader i barn och ungas nyhetsanvändning i Sverige 2018 samt peka på några av de utmaningar journalistiken och samhället står inför vad gäller ett likvärdigt demokratiskt deltagande för de som nu växer upp. Rapporten omfattar även en genomgång av teorier och tidigare forskning på området.

Fakta från rapporten

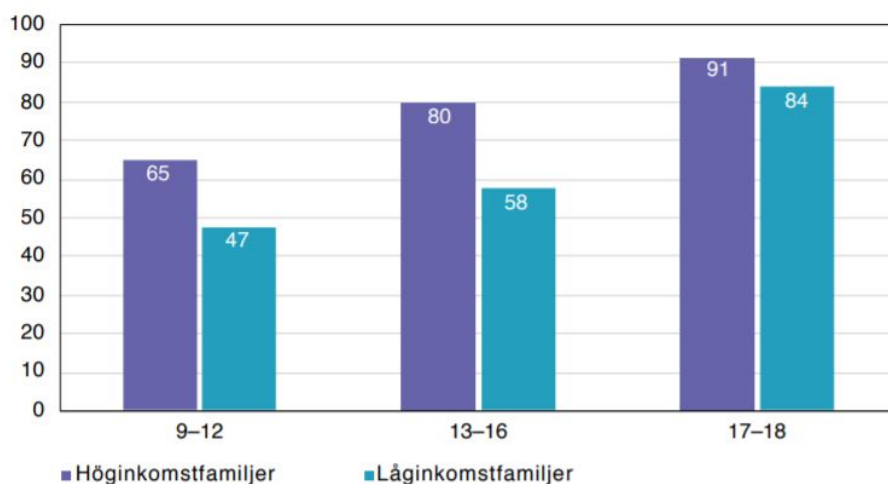
I studien framkommer skillnader i nyhetsanvändning samt förtroende för olika nyhetsmedier beroende av inrikes- och utrikesfödda föräldrar, barnens kön och föräldrarnas utbildningsnivå och inkomst. Nyhetsanvändningen är högre bland barn med föräldrar som är högutbildade, höginkomsttagare och/eller födda i Sverige. Det är färre som har stort förtroende för de

²⁷ Ungdomsbarometern är en onlineenkät (anpassad för desktop, surfplatta samt mobil) med ett så kallat kvoturval som urvalsmetod. Det innebär att urvalet är utformat så att det i representativ skala återger hela ungdomspopulationen med avseende på några av dess viktigaste egenskaper. De egenskaper man använt är kön, ålder och region. Eftersom urvalet inte är slumpmässigt ska slutsatser kring populationen dras med viss försiktighet. Kvoturvalet medför att Ungdomsbarometern inte genomför några signifikanstest eller någon bortfallsanalys. Statistisk viktning av resultaten har genomförts med hjälp av de tre aktuella urvalsegenskaperna (kön, ålder och region).

²⁸ *Medierapport Statens medieråd 2019*, Meltwater, s. 10.

etablerade nyhetsorganisationerna bland barn med föräldrar som är lågutbildade, låginkomsttagare eller födda utrikes – och ingenting tyder på att skillnaderna minskar när barnen blir äldre.

Diagram 25. Brukar du ta del av nyheter? (%)

Källa: *Nyhetens behag*, s. 96.

Metod

Studien bygger på både data från en riksrepresentativ enkät och gruppintervjuer med skolungdomar. Enkäten, som distribueras av SCB, är en del av Statens medieråds återkommande rapportserie *Ungar & medier* (se ovan). Den kvalitativa ansatsen utgörs av fokusgruppintervjuer samt loggböcker (en form av nyhetsdagböcker) med ett mindre urval av barn och ungdomar i årskurs 7 samt gymnasieskolans andra och tredje år. De medverkande eleverna är fördelade på två grundskolor och tre gymnasieskolor, på såväl högskoleförberedande som yrkesförberedande program. Den kvalitativa ansatsen genomfördes av Statens medieråd år 2017–2018.

Mot bakgrund att forskningen har visat att föräldrars utbildningsnivå, inkomst och härkomst korrelerar med barns användning av nyheter och förhållningssätt till olika nyhetsleverantörer är myndighetens bedömning att ytterligare kartläggningar skulle kunna fokusera på nyhetsanvändning bland barn och unga i utsatta områden²⁹.

Spridning

För att lansera studien tog myndigheten bland annat fram två kortare filmer. På Facebook har dessa haft 4879 visningar. Rapporten genererade 34 artiklar med en räckvidd på 4 miljoner potentiella läsare.³⁰

9. Måluppfyllelse

I *Årsredovisning 2019* samt i tidigare årsredovisningar diskuterar myndigheten svårigheterna med att redovisa utfall och effekt av prestationer när det gäller främjandeverksamhet – som i

²⁹ Definierat som geografiskt avgränsade områden karakteriserade av bland annat ”låg socioekonomisk status”. *Polismyndighetens strategi för arbete i utsatta områden*. PM 2018:26. Saknr 190, s. 3.

³⁰ *Medierapport Statens medieråd 2019*, Meltwater, s. 10.

fallet No Hate. Det är problematiskt att tillämpa ett kontrafaktiskt resonemang, det vill säga att resultatmätningen utgår ifrån ett hypotetiskt tillstånd där myndighetens insats inte genomförts. Myndighetens insatser samspelar med en mängd andra faktorer i samhället – inte minst andra myndigheters insatser – varför det är vanskligt att isolera en insats från dessa och hävda kausalitet. Vad som ytterligare komplicerar mätbarheten är att målgrupperna barn och unga är mycket stora och heterogena.³¹

Trots svårigheter med resultat- och effektmätning är myndighetens ansats i samtliga projekt att arbeta systematiskt utifrån identifierade behov. Ett exempel på detta arbetssätt inom uppdraget är *Bilder och verkligheter*, där myndigheten identifierade ett problem som föranledde en fältstudie, en förstudie och ett vägledningsmaterial.

Statens medieråd har tidigare utformat pedagogiska material relaterat till bilders betydelse och språk avseende sexism och propaganda (*Propaganda och bilders makt* och *Könsnormer i bildspråket*). Som nämnts ovan är fokus i *Bilder och verkligheter* att höja kunskapen om rasism relaterat till bilder och symboler som kan befästa rasistiska idéer. Materialet tar upp bilders olika lager av betydelse och exempel på hur bildspråk kan användas för att sprida antidemokratiska värderingar. Sammantaget utgör dessa tre verktyg således en del av den kunskapsbank som byggts upp inom uppdraget.

I samband med rapportering enligt regleringsbrev avseende det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* tog myndigheten fram rapporten *Insatser kopplade till regeringens brottsförebyggande program*. I rapporten redovisas insatser som myndigheten genomfört eller påbörjat sedan 2017 och som på kort eller lång sikt kan ha betydelse för strategiska målsättningar för programmet.

Delar av Statens medieråds kärnverksamhet kan sägas ha en indirekt påverkan på ett brottsförebyggande arbete. Hit hör myndighetens framtagande av kunskap kring barns och ungas utsatthet för brott. Detta rör vägledningar och pedagogiska material riktade till målgrupperna vårdnadshavare och nära-barn-professionella, i syfte att via dessa nå barn och unga med insatser som kan tänkas ha brottsförebyggande effekter. Myndighetens insatser är dock utformade för att skapa medvetna medieanvändare – inte för att uttryckligen förebygga brott. Samtidigt innebär att vara en medveten medieanvändare att förstå sina samhällsliga friheter, rättigheter och skyldigheter.³²

Ett antal punkter indikerar att materialen som tagits fram inom No Hate-uppdraget fyller en funktion och håller god kvalitet. Exempelvis har materialens huvudsakliga hemvist, webbplatsen statensmedierad.se, ökat antalet användare med 14 %, trots avsaknaden av utvecklingsinsatser. Webbplatsen har också belönats med Publishingpriset 2019, vilket kan ses som ett tecken på kvalitet.³³

Fördjupad undersökning kännedom

För fjärde gången har myndigheten låtit genomföra en fördjupad undersökning bland pedagoger för att få en specifik återkoppling på målgruppen nära barn-professionellas kännedom, användning och bild av No Hate-uppdraget och det material som tagits fram inom uppdraget.

³¹ *Årsredovisning 2019*, Statens medieråd s. 12–13.

³² *Insatser kopplade till regeringens brottsförebyggande program*, Statens medieråd, s. 4.

³³ *Årsredovisning 2019*, Statens medieråd, s. 23.

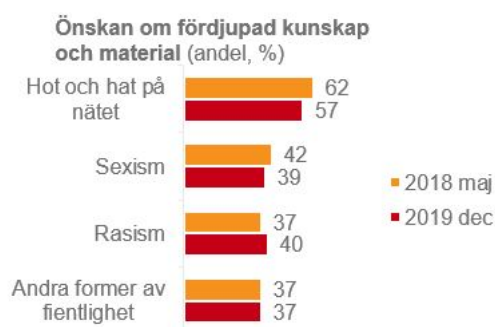
400 pedagoger har tillfrågats inom ämnena svenska, samhällskunskap, historia och bild, verksamma i årskurs 7–9 samt gymnasiet. Undersökningen genomfördes genom en webbenkät med ett slumpmässigt urval och besvarades mellan december 2019 och januari 2020.

Källa: Fördjupande undersökning om No Hate december 2019, Kantar Sifo, s. 2.

Pedagoger som använt material har i stor utsträckning haft nytta av det och en fortsatt hög andel skulle rekommendera materialet. 7 av 10 av de som känner till materialet bra eller mycket bra har använt materialet, vilket är en signifikant ökning jämfört med föregående undersökning. Det material som använts i störst utsträckning är *Propaganda och bilders makt* och metodmaterialet *No Hate i skolan*. I de öppna svar som anges sägs exempelvis om *No Hate i skolan*: ”Mycket bra material med konkreta övningar och fakta som är kontrollerad.”³⁴

Enligt de tillfrågade pedagogerna är det dock vanligast att använda material som man själv har tagit fram (33 %) eller återanvända vad kollegor satt ihop (28 %). Samma mönster kan ses i tidigare undersökningar. För pedagogernas behov av fördjupad kunskap och material, se tabell nedan.³⁵

Källa: Fördjupande undersökning om No Hate december 2019, Kantar Sifo, s. 5.

³⁴ Fördjupande undersökning om No hate december 2019, Kantar Sifo, s. 3.

³⁵ Ibid, s. 2.

Gällande måluppfyllelse bör följande beaktas: De material som tillgängliggörs på webbplatsen är i allmänhet aktuella under en lång period, vilket talar för en långsiktig spridning. Då materialen i huvudsak är riktade till nära-barn-professionella har de dessutom en större faktisk spridning än vad som framgår i statistiken, till exempel när en lärare använder materialen för att undervisa en eller flera klasser eller delar verktygen vidare.

Ett ytterligare tecken på att myndighetens produktion håller god kvalitet är det faktum att externa aktörer väljer att använda, utveckla och sprida vidare det material som myndigheten producerat. Nedan följer exempel på bonuseffekter:

- Vandringsutställningen *Det resande demokratilabbet* togs fram för att höja ungdomars kompetens kring informationspåverkan och stärka dem i ett källkritiskt förhållningssätt.
- Svenska institutet har tidigare producerat *Fake # Fact – Introduce source criticism in the classroom* som till stor del bygger på *Propaganda och bilders makt*. Materialet utvidgades under 2019 till att även inkludera *Det resande demokratilabbet* i konceptet *Fake # Fact Info Lab*. Denna utställning har förevisats vid två tillfällen i Addis Abeba i Etiopien genom samverkan med Medieinstitutet Fojo - Linneuniversitetet. Dels gavs en visning i samband med öppningen av *Promoting Journalism and Democracy in Practices*, en regional mediereformskonferens med cirka 150 deltagare från ett antal afrikanska länder, dels förevisades utställningen i samband med Pressfrihetens dag. Svenska institutet har tillgängliggjort *Fake # Fact Info Lab* till samtliga Sveriges ambassader genom initiativet sharingsweden.se. På tur att använda utställningen står aktörer i Colombia och Sydafrika.
- Statens medieråds film *Tillsammans mot nåthet* utgör en del av Forum för levande historias utställning *Yttrandefrihetens gränser*. Utställningen handlar om vikten av att olika röster hörs. Den visas i Stockholm mellan den 9 september 2019 till den 1 juni 2020 och går därefter på turné i Sverige. Under september till december 2019 hade utställningen 10 243 besökare, varav 6 761 var skolbesök.

10. Samverkan

Under 2018 inleddes ett samarbete med Arbetets museum. Som en vidareutveckling upprättades en avsiktsförklaring mellan Statens medieråd och Svenska institutet rörande samarbete i samband med framtagande av toolkit på temat källkritik; *Fake # Fact – Introduce source criticism in the classroom* (se rubriken Måluppfyllelse ovan). Avsikten med samarbetet är att tillgängliggöra och öka kännedomen om MIK-relaterade frågor internationellt (främst genom svenska beskickningar utomlands). Ett ytterligare syfte med satsningen är att framhålla och synliggöra svenska exempel inom samma tematik.

Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Myndigheten har bland annat deltagit i följande:

- ✓ Myndighetsnätverk mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott som leds av Forum för levande historia genom deras uppdrag att samordna och följa upp regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.

- ✓ Nätverket *Barnaråd*, som lyfter frågor kring internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn. I nätverket ingår Polisen, Ecpat, Change Attitude, Barnafriad, Rädda barnen, Linköpings universitet och Childhood.
- ✓ Myndighetsgemensamt seminarium anordnat av mediemyndigheternas nätverk (Statens medieråd, Myndigheten för press, radio och tv samt Myndigheten för tillgängliga medier). Samtliga anställda bjöds in. Statens medieråd presenterade rapporten *Nyheters behag* och en representant från Barnombudsmannen informerade om barnkonventionen som lag. (se även under Kompetensutveckling).
- ✓ Samordningsforum i *Myndighetsnätverket för barn- och ungdomsfrågor*. Samordningsforumet består av generaldirektörer från de deltagande myndigheterna i nätverket. Sammanträden arrangeras två gånger per år. Genom samverkan vill myndigheterna identifiera och samordna insatser som berör barn och unga. Statens medieråd ingår i arbetsgrupperna Trygghet (leds av BO) och Delaktighet (leds av Kulturrådet).
- ✓ Myndighetsnätverket *Barns delaktighet internt*, som samordnas av Socialstyrelsen. Syftet med nätverket är att dela erfarenheter och utveckla arbetet med barn och unga för att samla in information, kunskap, erfarenheter och synpunkter i syfte att använda som underlag för kunskapsmaterial, planering och utveckling av det övergripande arbetet. I nätverket ingår 33 nationella organisationer och myndigheter som på ett eller annat sätt arbetar med barns delaktighet internt.
- ✓ Samrådsmöte arrangerat av Skolverket för att diskutera om och hur sex- och samlevnadsundervisningen kan tydliggöras i läroplanerna. Myndigheten var remissinstans i ärendet.
- ✓ Referensgruppsmöte arrangerat av Brottsoffermyndigheten i enlighet med deras uppdrag om stöd till deltagare i det demokratiska samtalet som utsätts för hot och hat.
- ✓ Workshop arrangerad av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor inom *Barn och ungdomspolitiska nätverket* med syfte att samla in myndigheters respons kring en modell som ska stödja offentliga verksamheter i arbetet med rättighetsbaserat ungdomsperspektiv.
- ✓ Rådslag arrangerat av Brottsförebyggande rådet med syfte att stärka och utveckla den nationella samordningen kring brottsförebyggande arbete.
- ✓ Forskarseminarium om hat på nätet arrangerat av kommittén *Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet* med syfte att kartlägga kunskapsläget.
- ✓ Samråd med kommittén *Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati* vid ett flertal tillfällen. Myndigheten har bistått med att skriva fram ett förslag i två olika versioner som inspel till insatser som skulle kunna göras inom ramen för firandet.

Internationell samverkan

Myndigheten har bland annat deltagit i följande:

- ✓ EU-kommissionens nybildade expertgrupp *Safer Internet For Children Expert Group*. Myndigheten har medverkat på samtliga tre möten i Bryssel. Gruppens övergripande uppgift är att informera och bistå kommissionen med kunskap och råd om att stärka och skydda barn på nätet. Gruppen fungerar också som ett forum för att utbyta god praxis och främja dialog mellan medlemsstaterna, samtidigt som man uppmuntrar till samordning och synergier mellan nationell politik och EU:s politik.
- ✓ Den internationella Unesco-konferensen *Global Media and Information Literacy Week 2019* i Göteborg. Företrädare för myndigheten modererade den öppnande plenarsessionen och deltog som talare i plenarsessionen *MIL for the sustainable development goals and peace* samt parallellsessionerna *National policies/strategies: equal access to MIL* och *MIL for empowerment and social advocacy*. Samverkan gav kunskapsutbyte och ett vidgat internationellt nätverk, såväl av experter på regleringsområdet som praktiker.
- ✓ Nordiska mediemyndighetsnätverket. Två träffar har genomförts under året, den första i samband med Unesco-konferensen i Göteborg, den andra på Island (se punkten nedan). Agendan har bland annat omfattat möjligheten att bygga ett nordiskt MIK-index. Samverkan har fördjupat förståelsen för de olika ländernas myndighetsstruktur, resurssättning av området samt bidragit till kunskaps- och erfarenhetsutbyte.
- ✓ Nordiska ministerrådets expertkonferens på Island, arrangerad av det isländska ordförandeskapet, som samlade politiker, myndighetsföreträdare, civilsamhälle och akademi. Myndighetens direktör höll föreläsning om svensk MIK-samordning. Samverkan har lett till kunskaps- och erfarenhetsutbyte samt stärkt internationellt nätverk, såväl med företrädare för akademien och myndigheter som civilsamhället.

Intern samverkan

No Hate-uppdraget har, trots sitt tydliga fokus på rasism och liknande former av fientlighet, tydliga kopplingar till myndighetens övriga verksamhet. Inte minst i den del som arbetar förebyggande med att stärka medie- och informationskunnighet. Parallellt har myndigheten genomfört två konsekutiva uppdrag i syfte att stärka samverkan mellan olika aktörer på området medie- och informationskunnighet. För effektivt genomförande har myndigheten samverkat internt, då insatser som genomförts har haft betydelse för såväl No Hate-uppdraget som för myndighetens MIK-uppdrag och kärnverksamhet.³⁶ När denna uppdragsperiod är över avser myndigheten att integrera stora delar av uppdragets innehåll i den nya, löpande verksamheten.

³⁶ Statens medieråd fick i augusti 2018 i uppdrag av regeringen att utveckla formerna för en förstärkt samverkan för medie- och informationskunnighet. Detta utvecklingsarbete – med framtagande av en modell för hur det nationella arbetet kan förstärkas – avrapporterades i en lägesrapport den 30 maj 2019 (Dnr. 295/2019). Till följd av lägesrapporten beslutade regeringen att Statens medieråds arbete med att förstärka MIK-arbetet ska fortgå under 2019/2020 (Ku2019/01659/MD).

I uppdraget ingår att:

- skapa ett nätverk för aktörer som arbetar med frågor relaterade till MIK,
- bygga upp en plattform för kunskaps- och informationsspridning,

Barnrättsperspektivet

Samtliga delprojekt i No Hate-uppdraget genomsyras av barnrättsperspektivet. Myndighetens barnrättsarbete styrs av det övergripande dokumentet *Policy för barnrättsperspektivet* med tillhörande barnchecklista. 2018 tillkom en *Rutin för inhämtande av barns erfarenheter*. Arbetet bedrivs systematiskt på två nivåer – i samverkan med andra myndigheter och aktörer samt genom tillvaratagandet av barns erfarenheter på olika sätt i syfte att förbättra verksamheten genom ökad förståelse för barns och ungas perspektiv. Därtill har myndigheten en särskilt utpekad expert (se även under Kompetensutveckling). För exempel på aktiviteter som genomförts där barn deltagit och deras erfarenheter tillvaratagits – se Aktiviteter.

11. Kompetensutveckling

Myndigheten har säkerställt att expertkunskap erhållits genom framtagandet av ovan redovisade rapporter och pedagogiska material, extern medverkan i seminarier och samverkansprojekt samt kunskapsspridning internt via veckomöten. Nedan följer specifika insatser som gjorts för att säkra kompetensutveckling.

- ✓ Medarbetare på myndigheten har medverkat i samtliga utbildningsinsatser arrangerade av Forum för levande historia genom myndighetsnätverket mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott.
- ✓ Mediemyndigheternas nätverk (Statens medieråd, Myndigheten för press, radio och tv samt Myndigheten för tillgängliga medier) har anordnat ett myndighetsgemensamt seminarium för samtliga anställda där bland andra Barnombudsmannen var inbjuden för att berätta om barnkonventionen som lag.
- ✓ Omvärldsbevakning bedrivs löpande av ansvarig för barnrättsperspektivet, vilket genererar kunskap till samtliga medarbetare på myndigheten om exempelvis innebörden av Barnkonventionen som lag och aktuella frågor för nätverk rörande barnrätt, barnperspektiv och barns delaktighet.
- ✓ För att stödja införandet av projektorganisationen har ansvariga för No Hate-uppdraget samt ett flertal medarbetare genomgått utbildning i projektstyrningsmetoden Praktisk Projektstyrning (PPS). Samtliga medarbetare har erbjudits kurser i Excel (nybörjare samt fortsättningskurs). Bedömningen är att dessa insatser generellt har stärkt den interna kompetensen och framförallt bidragit till en gemensam begreppsplattform avseende projektbaserat arbete.
- ✓ Medarbetare på myndigheten har deltagit i Kulturrådets utbildning om nationella minoriteter och urfolk.
- ✓ Det interna projektet *Vetenskaplig breddning*, som lanserats under programperioden, ska med utgångspunkt i det förändrade medielandskapet och den förändrade

-
- ytterligare kartlägga utvecklingen på MIK-området, och
 - utveckla myndighetens MIK-resurser.

medieanvändningen se över vilka akademiska discipliner och kompetenser som behöver knytas till verksamheten för att komplettera myndighetens kompetens kring exempelvis effekter av hat och hot på nätet. Myndigheten ska utveckla sina metoder för egen insamling och analys och skapa ett tvärvetenskapligt nätverk som även väger in medieanvändningens eventuella effekter, till exempel på hälsan.

12. Hållbarhet

Då regeringsuppdraget No Hate Speech Movement går in i slutfas har projektplaneringen tagit följande i beaktande:

- Projektplanen för 2019 omfattar även år 2020.
- Planering av utvärdering för slutrapport inleddes 2019.
- Plan för projektdokumentationens bevarande ska utarbetas.

För att kunna möta verksamhetens omställning med delvis nya fokus, nya arbetssätt och ny organisation har myndigheten påbörjat ett webbprojekt. I dagsläget finns behov av att utveckla webbplatsen statensmedierad.se, såväl till innehåll som struktur, form och funktionalitet. I linje med slutsatserna i projektet kommer kunskap och material som producerats inom No Hate-uppdraget att integreras med övrigt innehåll på webbplatsen.

På grund av förändringar i omvärlden och i Statens medieråds uppdrag och med hänvisning till aktuell resurssättning har myndigheten genomfört ett analysarbete för att identifiera relevanta målgrupper. Arbetet har resulterat i en förändring från fokus på vuxna i barns närhet till en mindre krets relevanta organisationer och myndigheter. Nya huvudmålgrupper är:

Myndigheter och organisationer, inom områdena

- Media
- Skola
- Barn och unga
- Hälsa och konsument
- Integritet, säkerhet och upphovsrätt
- Bildning och kultur

Filmdistributörer

Beslutsfattare

Internationella aktörer

Statens medieråds erbjudande till de olika målgrupperna består av expertkunskap, faktaunderlag, statistik, vägledningar och samverkan samt samarbete kring såväl produktion som kommunikation. Syftet med No Hate-uppdraget ligger i linje med myndighetens kärnuppdrag. Målet framgent är att uppdraget ska integreras som en naturlig del av myndighetens kärnverksamhet och att myndigheten på området ska uppfattas som en självklar källa för kunskap och som en relevant och kompetent samarbetspartner för sina huvudmålgrupper.

I myndighetens tolkning utgör området hat och hot och annan typ av fientlighet på nätet – kunskap om dess karaktär, spridning och vilka åtgärder som kan sägas effektiva – en delmängd av det vida området MIK. I myndighetens roll som ett nationellt kunskapscentrum för MIK kommer frågorna få en naturlig hemvist.

Myndighetens bedömning är därmed att uppdraget framgent bör inlemmas i myndighetens kärnverksamhet, med uppdrag att fortsätta utveckla och sprida kunskaper om olika typer av fientlighet på nätet och samtidigt samråda kring gränsdragningsfrågor med nya myndigheten för psykologiskt försvar. För att bereda frågan om gränsdragningsfrågor har myndigheten samrått med särskild utredare. Ytterligare samråd planeras.

13. Lärande

Kännedomen om No Hate-uppdraget har varit på samma nivå i fyra undersökningar under perioden 2017–2019, trots insatser för att sprida information och kunskap om uppdraget.³⁷ Myndigheten kommer därför fortsättningsvis att fokusera på att sprida enskilda material som tas fram inom uppdraget.

Myndighetens bedömning är även att de i regeringsuppdraget nämnda åtgärderna för yttrandefrihet, mänskliga rättigheter, jämställdhet samt kritiskt tänkande präglade genomförandet sedan 2017. Under uppdragets avslutande år ligger tonvikten på dess formulering om att ”höja kunskapen”, utvärdering av myndighetens genomförande av uppdraget samt med avstamp i de insikter som en kunskapsöversikt och utvärdering ger vid handen komma med förslag på vilka fortsatta åtgärder som bör vidtas.

Med avsikt att få en samlad bild av den befintliga forskningen rörande orsaker till, uttryck för, konsekvenser av samt åtgärder mot nätmobbning bland barn och unga tar myndigheten under 2020 fram en internationell forskningsöversikt. Centrala frågor i arbetet är följande: *Vilka beteenden förstärks, förhindras eller uppstår i en digital kontext? Vilka insatser gör skillnad?* Avsikten med forskningsöversikten är även att undersöka effekten av förebyggande insatser och kunskapshöjande åtgärder.

En forskningsöversikt hade med fördel kunnat genomföras i ett tidigare skede, för att ge underlag till ett mer effektivt arbete med resurser riktade mot områden med störst behov. Myndighetens förhoppning är att en översikt ska påvisa luckor i forskningen och därmed generera uppslag om insatser på området rasism och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga.

Fokus efter 2020

Med hänvisning till ökande nivåer av utsatthet vad gäller hot och hat finns det all anledning att bibehålla insatser på området framgent. Det kan till och med sägas finna stöd för att stärka insatserna – inte minst mot särskilt utsatta grupper. Med stärkt kunskap på området kan myndigheten utveckla välriktade insatser i syfte att reducera hat och hot bland barn och unga på nätet.

När det gäller lämpliga fortsättningssteg i arbetet är en viktig aspekt att väga in förekomsten av automatiserade och ibland sammanlänkade anonyma konton i sociala medier som kan påverka hatets utbredning och dess konsekvenser i form av uttryck för rasism och sexism i det offentliga samtalet och i förlängningen i det offentliga rummet. Dessa konton kan hos användarna skapa illusionen av att hatet är mer utbrett än vad det är och därmed utgöra en grogrund för hatets normalisering.

³⁷ Fördjupande undersökning om No Hate december 2019, Kantar Sifo, s. 2.

Förslag på fokusområden för fortsatt kunskapsutveckling skulle därför kunna handla om tydligare definitioner av olika typer av hat, till exempel har myndigheten uppmärksammat nya former av kvinnohat³⁸, och som ett resultat av det arbetet: en snävare målgruppsanpassning med mera riktade insatser.

Därutöver är det av vikt att följa vilka kanaler som har störst påverkan på hatets spridning. Givet hur innehållsdistributionen ter sig 2020 och inom överskådlig framtid är plattformsföretagen maktfaktorer i sammanhanget.

Insatser framåt torde därför kunna omfatta:

- a) dialog med plattformsföretagen för att säkerställa att de uppfyller villkoren i de självregleringsuppgörelser som träffats och gemensam kunskapsutveckling – inte minst genom att bolagen anmodas dela relevanta dataset.
- b) utveckling och spridning av användarvänliga, digitala verktyg med fri licens för att spåra/visualisera vilka konton som troligen är hel- eller halvautomatiska. När identifieringen väl skett kan användarna välja att ställa in ”mute”, det vill säga stänga av förekomsten av dessa konton i sina flöden.
- c) ett labb för framkantstillämpningar, dit praktiker kan vända sig för att testa verktyg och applikationer som tagits fram i syfte att medvetandegöra användare. Exempel på dylika verktyg är fördomsreducerande VR-upplevelser och spel som stärker medvetenhet och empati.

14. Bilagor

Bilaga 1: Statistik No Hate Speech Movement 2019: Webbplatsen statensmedierad.se Sociala medier

Bilaga 2: Medierapport Statens medieråd 2019

Bilaga 3: Fördjupande undersökning No Hate 2019

Bilaga 4: Missiv delredovisning No Hate Speech Movement 2019

³⁸ Enligt Säpo är incels en rörelse som växer. En incel (involuntary celibacy) är en person – i regel en man – som lever i ofrivilligt celibat och som vistas i forum på nätet där det förekommer fantasier om våld mot kvinnor som en hämnd för avsaknaden av en partner. *Veckans nyord: incel*, Språktidningen, 180604.